

14. Yurchyshyn Y.V. Modern information tools: their place in students' extra-curriculum and involvement of them in motor activity of health related orientation. Physical education of students, 2015;4:44-50. <http://dx.doi.org/10.15561/20755279.2015.0407>

The effectiveness of the training of future specialists in physical rehabilitation for social adaptation of pupils with cerebral palsy is experimentally established. The components (motivative, semantic, procedural) and criterion of developed training. Pedagogical conditions of developed system implementation in the educational process of higher education, the focus of future specialists in physical rehabilitation self-assessment results for tools selection of social adaptation of pupils with cerebral palsy and comparison with experimental evaluation is grounded. The lowest result was observed in activity-component of students' readiness, indicating the need for the introduction of additional tools and methods for their preparation to study the activity.

Key words: training system, special courses, social adaptation, students with cerebral palsy, molding experiment, future specialists in physical rehabilitation.

Отримано 26.04.17

УДК 378.011.3-051:796

В.М. Мисів, Ю.В. Юрчишин

ЗМІСТ І ФОРМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ШКОЛЯРІВ З ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

У дослідженні розроблено й апробовано зміст і форми системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до забезпечення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем. Запропонована система передбачає відповідний зміст підготовки, педагогічний контроль, педагогічні умови реалізації змісту, впровадження яких у навчальний процес здійснюється поетапно, забезпечуючи високий рівень готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до досліджуваного виду діяль-

ності, що виявляється в здатності самостійно використовувати та збільшувати свої знання й уміння в напрямку її використання при забезпеченні соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем.

Ключові слова: фахівці з фізичної реабілітації, соціальна адаптація, школярі з церебральним паралічем

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні провідне місце у реабілітації, соціальній адаптації і фізичній реабілітації школярів з церебральним паралічем посідає рухова активність. Велике значення в цьому процесі покладається на фахівців з фізичної реабілітації [3].

Дослідження проблем підготовки фахівця-педагога до професійної діяльності, вимог до рівня його підготовленості, а також готовності як комплексного критерію, що характеризує придатність педагога до діяльності, впродовж усього періоду вивчення відзначалися неоднаковим науковим інтересом і різною методологічною базою [4; 5; 9]. Зокрема, в 30-і роки минулого століття інтенсивно розроблялися проблеми, пов'язані з нейрофізіологічним обґрунтуванням готовності до професійної діяльності [6].

Тому ефективністю діяльності фахівців з фізичної реабілітації є їх підготовка, що має бути відображене в навчальних планах, які мають суттєві недоліки, одним з яких є формування знань, умінь і навичок без врахування суттєвих відмінностей школярів з церебральним паралічем, порівняно з іншими школярами з обмеженими функціями, що не сприяє якісній роботі з даним контингентом школярів, а також соціальній адаптації [1; 3; 6; 10].

Зважаючи на викладене і водночас активне використання засобів фізичного виховання у вирішенні завдань фізичної, психічної реабілітації та соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем засвідчує наявність життєво важливої науково-прикладної проблеми, яка потребує невідкладного розв'язання, що актуалізує вибір теми дослідження.

Мета статті – обґрунтування змісту та форм підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до забезпечення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем.

Результати дослідження та їх обговорення. Реалізація змісту навчання в розробленій системі підготовки передбачала такі форми її організації: теоретичні, практичні заняття, самостійну, індивідуальну навчальну діяльність, педагогічне практикування.

Теоретичними заняттями виступали лекції, під час проведення яких в експериментальній групі формували інтерес студентів до забезпечення соціальної адаптації як змістової складової занять фізичною культурою, що спрямовувалися на фізичне виховання школярів з церебральним паралічем та як засобу реалізації МПЗ на інших заняттях і виховних заходах. Разом з традиційними проводили також проблемні й міждисциплінарні лекції, більшість з яких викладачі вибудовували у формі діалогу.

Практичні заняття, а саме семінари, практикуми, семінари-дослідження були основною формою організації навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

Традиційні семінари передбачали формування і виявлення в студентів знань, пов'язаних з особливостями організації занять для школярів з церебральним паралічем.

Семінари-дослідження передбачали такий алгоритм дій [4]: до початку заняття студенти отримували традиційні методичні рекомендації, перелік роздаткового матеріалу (використовували, переважно, таблиці, схеми, слайди, посібники) та запропоновану проблемну ситуацію, яку створював викладач з урахуванням теми заняття. На початку заняття студенти висували припущення щодо розв'язання запропонованої проблемної ситуації, потім – шукали варіанти її вирішення, наприкінці – аналізували отримані результати.

Відмінність семінарів-досліджень від традиційних семінарських занять полягала в тому, що вирішення одного із завдань (формулювання припущень про вирішення проблемної ситуації) студенти здійснювали в позааудиторний час, тобто самостійно вдома. Використання саме такого підходу обумовлювалося значною кількістю запланованих на заняття завдань і малою кількістю відведених на спецкурс «Соціальна адаптація школярів з церебральним паралічем» годин, що значно ускладнювало вирішення завдань курсу тільки в межах аудиторних годин.

Інший вид практичного заняття студентів – практикум. Ураховуючи дані наукової літератури [5; 9], їх проводили так: студенти опрацьовували зразки планів-конспектів занять, масових виховних заходів для школярів з церебральним паралічем; у випадку, коли завданнями заняття передбачалося використання соціальної адаптації як засобу реалізації МПЗ, тоді на початковому етапі підготовки студентів знайомили з «міжпредметними змістовими лініями» [6], що передбачали реалізацію МПЗ на занятті з певного розділу програми, використовуючи для цього зміст інших розділів і сприяючи так різнобічному вихованню школярів з церебральним паралічем.

Упродовж частково-пошукового етапу навчання студентам пропонували заготовки планів-конспектів занять із дітьми з церебральним паралічем заповнені тільки наполовину, іншу необхідно було доопрацювати, виходячи із завдань нап'яття. На третьому (творчому) етапі використовували семінари-дослідження.

Під час навчання використовували різні методи організації навчальної діяльності студентів: на початковому етапі – фронтальний, частково-пошуковому – переважно груповий (чисельність кожної групи 4-5 осіб), творчому – індивідуальний метод.

Що стосується навчально-методичного матеріалу, то його обсяг був достатній на кожному етапі підготовки та містив: навчальні програми, підручники, авторські методичні та наочні розробки, останні – виконані спеціально для запропонованого спецкурсу [7].

Самостійна робота як одна з форм організації навчальної діяльності студентів, передбачала опрацювання підручників, навчальних посібників, періодичних видань, методичних розробок, рекомендацій і на цій основі – виконання завдань семінарів-досліджень, підготовку індивідуального пакету наочно-інформаційного забезпечення занять із школярами з церебральним паралічем, що передбачали заготовки планів-конспектів таких занять та виховних заходів.

Однією з важливих складових формування процесуального компоненту в майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до забезпечення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем у професійній діяльності є *педагогічне практикування* [4]. Під час такого практикування студентів знайомили зі станом навчально-виховної та оздоровчої роботи в навчальному закладі, передовим досвідом, у тому числі, пов'язаного з соціальною адаптацією дітей з ОФ, на заняттях і виховних заходах із дітьми з церебральним паралічем. Також під час практики поглиблювали та закріплювали знання й уміння студентів здійснювати соціальну адаптацію дітей з церебральним паралічем на заняттях фізичною культурою та комплексного вирішення виховних завдань під час інших занять і виховних заходів. Прищеплювали студентам позитивне ставлення до самостійної роботи в зазначеному виді професійної діяльності. Вчили вдумливо спостерігати за роботою чинних фахівців з фізичної реабілітації і товаришів, аналізувати побачене, особливо в аспекті використання ними засобів фізичного виховання для забезпечення соціальної адаптації на заняттях фізичною культурою і виховних заходах із школярами з церебральним паралічем. Вчили студентів оволодівати найпростішими методами педагогічних досліджень.

Під час другої (переддипломної) педагогічної практики студенти додатково до вищезазначених, також вирішували такі завдання:

прагнули забезпечити високе емоційне забарвлення (виховного заходу) й активність дітей на занятті; під час заняття (виховного заходу) вирішували виховні завдання, що безпосередньо не були пов'язані з основними завданнями, тобто вирішення яких відносилося до занять з інших розділів програми виховання дітей з церебральним паралічем. Іншими словами, в ході цієї практики студенти повинні були здійснювати професійну діяльність на творчому рівні.

Методисти педагогічної практики надавали ініціативам студентів психологічну і методичну підтримку, першочергово – в частині забезпечення соціальної адаптації дітей з ОФ на заняттях і виховних заходах. Зазначене сприяло різнобічній реалізації студентами діяльничного компоненту навчання, що разом з іншими компонентами створювало цілісну систему їхньої підготовки до забезпечення соціальної адаптації при вирішенні встановлених програмою завдань виховання дітей з церебральним паралічем.

Зміст підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до забезпечення соціальної адаптації дітей з церебральним паралічем містив спецкурс «Соціальна адаптація школярів з церебральним паралічем», який був важливим елементом змістової складової розробленої системи підготовки і передбачав кредитно-модульну організацію навчального процесу. Під час розробки змісту спецкурсу виходили з того, що він повинен: розкривати сутність соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем, її значення для професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної реабілітації та фізичного виховання дітей з ОФ; конкретизувати особливості фізичного виховання дітей з церебральним паралічем як поліфункційного засобу їх соціальної адаптації, забезпечення МПЗ і реалізації останніх у виховній діяльності, сприяючи таким чином вирішенню різнопланових навчально-виховних завдань; спрямовуватися на формування в майбутніх фахівців з фізичної реабілітації умінь здійснювати соціальну адаптацію на заняттях та виховних заходах із дітьми з церебральним паралічем. Вважали, що досягнення відзначатися наступністю й чіткістю встановленого кола навчальних і розвивальних завдань.

Враховуючи, що підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до забезпечення соціальної адаптації у вихованні дітей з церебральним паралічем є невід'ємною складовою загальної системи їхньої підготовки, вважали за доцільне увести розроблений спецкурс у п'ятий навчальний семестр, тобто до початку першої педагогічної практики. Такий підхід дозволив забезпечити студентам сприятливі умови для реалізації набутих знань й умінь на заняттях із дітьми з церебральним паралічем вже під час першої педагогічної практики та встановити в

них на цьому етапі підготовки рівень сформованості діяльнісного компоненту готовності до професійної діяльності.

Метою спецкурсу є озброєння майбутніх фахівців з фізичної реабілітації відповідними знаннями та формування на цій основі вмінь використовувати засоби фізичного виховання для вирішення різнопланових завдань соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем.

У процесі вивчення спецкурсу передбачається комплексне вирішення таких узагальнених завдань професійної підготовки студентів: формування вмінь реалізовувати конструктивні, організаційні, комунікативні й гностичні функції.

Відповідно до встановлених завдань структурою програми курсу передбачено такі розділи: соціальна адаптація – передумова успішного навчання школярів з церебральним паралічем; використання фізичних вправ як засобу реалізації міжпредметних зв'язків на заняттях із школярами з церебральним паралічем. Тематика лекційних занять спрямована на створення загальної уяви, характеристику соціальної адаптації в аспекті цілі навчання і фізичного виховання школярів з церебральним паралічем. Розгляд питань використання фізичних вправ як засобу соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем. Формує уяву про міжпредметні зв'язки, їх зміст, особливості використання в практичній педагогіці. Розгляд питань відбору фізичних вправ для їх використання як засобу реалізації міжпредметних зв'язків на заняттях із дітьми з церебральним паралічем.

Семинарські заняття передбачають поглиблене і детальне вивчення питань лекційного курсу. На них студенти оволодівають знаннями про: загальну характеристику соціальної адаптації як механізму соціалізації і адаптації школярів з церебральним паралічем; умови успішної соціальної адаптації та організації навчально-виховного процесу із школярами з церебральним паралічем; шляхи оптимізації соціальної адаптації та інноваційні підходи до корекційно-відновлювальної роботи у контексті реалізації міжпредметних зв'язків на заняттях із школярами з церебральним паралічем; різновиди рухової діяльності та функціональний контроль школярів з церебральним паралічем.

Практичні заняття спрямовані на формування вмінь студентів здійснювати соціальну адаптацію школярів з церебральним паралічем, використовуючи для цього засоби фізичного виховання. В частині конструктивних умінь передбачалося таке. Розробляти конспекти занять з фізичної культури із врахуванням завдань адаптації школярів з церебральним паралічем до їх соціалізації. Розробляти конспекти для інших занять і виховних заходів, в яких фізичні вправи використовуються як засіб реалізації міжпредметних зв'язків. Враховувати пріоритети школярів з церебральним паралічем в тому чи іншому виді рухових завдань

для їх урахування при формуванні змісту занять, виборі засобів. Використовувати інформаційні технології при демонстрації засобів фізичного виховання під час занять. Створювати на занятті емоційно-забарвлене середовище, формуючи таким чином інтерес і зацікавленість дітей до фізичної культури. Аналізувати зміст навчальних програм, методичних рекомендацій, проведених занять з метою їх удосконалення, розробки нових творчих ідей з комплексного використання засобів фізичного виховання в процесі соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем. Формувати індивідуальний пакет наочно-інформаційного забезпечення занять і виховних заходів з використанням на них засобів фізичного виховання.

Вивчення курсу передбачає активну і різноманітну самостійну роботу студентів, спрямовану на створення умов для оволодіння ними додатковими знаннями й уміннями, пов'язаними з комплексним використанням засобів фізичного виховання у майбутній професійній діяльності із дітьми з церебральним паралічем.

Індивідуальна робота передбачає узагальнення студентами отриманих знань у вигляді рефератів за темами кожного розділу.

Зміст спецкурсу спрямовувався на формування готовності студентів до забезпечення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем на заняттях фізичною культурою та як засобу реалізації міжпредметних зв'язків. Досягти цієї мети буде можливим за умови вирішення таких завдань: формування в студентів позитивної мотивації до зазначеної діяльності; надання їм ґрунтовних знань з соціальної адаптації дітей; формування професійних умінь застосовувати набуті знання у навчально-виховній роботі із дітьми з церебральним паралічем в реальних умовах навчального закладу. Також, під час реалізації змісту спецкурсу актуалізували знання й уміння студентів, набуті ними впродовж усього попереднього періоду навчання і які були пов'язані з соціальною адаптацією, фізичною культурою, педагогікою, психологією.

Обсяг спецкурсу складав половину одного кредиту, з урахуванням годин на самостійну підготовку його розподілили так: 10 годин лекційні заняття, 18 – практичні заняття, 16 – самостійна підготовка. Спецкурс складався з трьох модулів, зміст яких передбачав аудиторну, самостійну роботу та індивідуальну підготовку. Кожен модуль містив змістові модулі, які склалися з тем і передбачали: модуль-І і модуль-ІІ – теоретичну і практичну види підготовки, модуль-ІІІ – виконання двох індивідуальних завдань у вигляді наукових рефератів.

Досягнення високих результатів внаслідок упровадження в навчальний процес запропонованого спецкурсу гарантувалося виконанням вимог принципів навчання та застосуванням: ефективних заходів

педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців з фізичної реабілітації; комбінованим підходом до формування в них необхідних знань й умінь; евристичних методів навчання; теоретичних, практичних і самостійних форм організації навчання; індивідуальних завдань; педагогічного практикування в реальних умовах навчального закладу.

Висновки:

1. Розроблені зміст і форми підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до забезпечення соціальної адаптації дітей з церебральним паралічем є цілісним утворенням компонентів з конкретними функціями, міцно взаємопов'язаних між собою, передусім, спрямованістю на досягнення встановленої мети. Запропонована система підготовки передбачає зміст підготовки, педагогічний контроль, педагогічні умови реалізації змісту, впровадження яких у навчально-виховний процес здійснюється поетапно, забезпечуючи так високий рівень готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до досліджуваного виду діяльності, що виявляється в здатності самостійно використовувати та збільшувати свої знання й уміння в напрямку її використання при забезпеченні соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем.

2. Педагогічними умовами ефективного впровадження розробленої системи підготовки є: націленість студентів на власну оцінку результатів діяльності з вибору видів рухової активності оздоровчої спрямованості для забезпечення соціальної адаптації дітей з церебральним паралічем та її співставлення з експертною оцінкою; спрямованість на творчу самореалізацію, що стимулюється об'єктивним оцінюванням результатів навчання; активне використання сучасних інформаційних засобів і розширення таким чином змісту індивідуального пакету інформаційно-методичного забезпечення для його подальшого використання у професійній діяльності; створення на заняттях спецкурсу емоційно забарвленого, належно підкріпленого відповідним наочно-інформаційним матеріалом освітнього середовища та предметно-розвивального – в загальній системі підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

Список використаних джерел

1. Азарський І. М. ДЦП. Нові лікувально-педагогічні та психологічні програмні можливості для практичних лікарів і педагогів : [навч. посібник] / І. М. Азарський, О. О. Азарська. – Хмельницький : Поділля, 2001. – 147 с.
2. Ганзина Н. В. Система рекреативно-восстановительных мероприятий в социальной адаптации инвалидов с последствиями детского

- церебрального паралича : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки и оздоровительной физической культуры» / Н. В. Ганзина. – М. : РГАФК, 1997. – 21 с.
3. Єдинак Г. А. Фізичне виховання дітей з церебральним паралічем : [монографія] / Геннадій Анатолійович Єдинак. – Кам'янець-Подільський : ПП О. А. Буйницький, 2009. – 394 с.
  4. Завацький В. І. Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні / В. І. Завацький // Підготовка спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні : м-ли Першої республ. конф. – Луцьк : Надстир'я. – 1994. – С. 8–16. Загвязинский В. И. Теория обучения : современная интерпретация : [учеб. пособие] / Загвязинский В. И. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 192 с.
  5. Іванова Л. І. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури / Л. І. Іванова // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. – К. : Міленіум, 2006. – Вип. 1. – С. 63–73.
  6. Карпюк Р. П. Компоненти та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій / Р. П. Карпюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – 2004. – № 11. – С. 44–46.
  7. Ковінько М. С. Професійно-прикладна спрямованість занять фізичною культурою з учнями з церебральним паралічем : [метод. реком.] / М. С. Ковінько, О. С. Куц. – Львів, 1999. – 312 с.
  8. Сергієнко Л. П. Тестування рухових здібностей школярів / Л. П. Сергієнко. – Київ: Олімпійська література, 2000. – 439 с.
  9. Юрчишин Ю. В. Стан та особливості мотивації студентів до рухової активності оздоровчої спрямованості на сучасному етапі реалізації фізичного виховання у ВНЗ / Ю. В. Юрчишин // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. за ред. С.С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (ХХП), 2012. – No 4. – С. 118-123.
  10. Yurchyshyn Y.V. Modern information tools: their place in students' extracurriculum and involvement of them in motor activity of health related orientation. *Physical education of students*, 2015; 4:44–50. <http://dx.doi.org/10.15561/20755279.2015.0407>

The study was developed and approved the contents and forms of training of future specialists in physical rehabilitation to ensure the social adaptation of pupils with cerebral palsy. The proposed system provides relevant content preparation, pedagogical control, pedagogical conditions of realization of content, whose

implementation in the educational process is carried out in stages, providing a high level of future specialists in physical rehabilitation to the test activity, manifested in the ability of their own use and to increase their knowledge and skills in towards its use while ensuring social adaptation of pupils with cerebral palsy.

Key words: specialists in physical rehabilitation, social adaptation, pupils with cerebral palsy.

Отримано 27.04.17

УДК 615.825:616.33-002

А.В. Михальський, Т.М. Христич, Ю.А. Михальська

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ ХРОНІЧНИХ ГАСТРИТАХ

У статті описані основні причини хронічних гастритів, симптоми їх перебігу та принципи лікування. Дана характеристика основних методів фізичної терапії з обґрунтуванням їх застосування та протипоказаннями до призначення. Акцентовано увагу на застосуванні фізичної терапії в залежності від функціонального стану шлунку (зокрема, його секреторної функції) та форми захворювання.

Ключові слова: хронічний гастрит, фізична терапія, лікувальна фізкультура, масаж, фізіотерапія, мінеральна вода.

Вступ. Хвороби органів травлення займають одне з провідних місць в структурі соматичної патології і є серйозною медико-соціальною проблемою зважаючи на високу їх поширеність.

Найбільш частими формами гастроентерологічної патології є хронічні гастрити і гастродуоденіти, які найчастіше асоційовані з *Helicobacter pylori* інфекцією (Drumm B. et al., 2000; Stolte M. et. al., 2002; Щербаков П.Л., 2004).

За даними більшості дослідників хронічним гастритом страждають до 50-80% усього населення [2, 4, 15, 17]. Частота гастритичних змін слизової оболонки і їх вираженість підвищуються з віком хворого. L. Demling відмічає, що частота хронічного гастриту серед населення з кожним роком життя зростає на 1,4%. При цьому значення хронічного